

Ministerie van Klimaat en
Groene Groei

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Kazernestraat 52
2514 CV DEN HAAG

Datum 26 september 2024
Betreft Aanbieding werkprogramma 2024-2025 Wetenschappelijke
Klimaatraad

Geachte Voorzitter,

Hierbij bied ik u het werkprogramma aan van de Wetenschappelijke Klimaatraad (WKR) voor de periode 2024-2025. Dit is het tweede werkprogramma van de raad. In dit werkprogramma presenteert de raad zichzelf, zijn uitgangspunten voor adviestrajecten en de werkwijze.

De WKR is een onafhankelijk, wetenschappelijk adviescollege dat gevraagd en ongevraagd advies geeft aan regering of parlement over het te voeren klimaatbeleid. De focus ligt op de lange termijn, maar de advisering kan waar nodig ook ingaan op de kortere termijn. De WKR brengt daarbij ten minste een advies uit ter voorbereiding van het Klimaatplan, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van de Klimaatwet. Dit advies is inmiddels uitgebracht ('Met iedereen de transities is') evenals een tweede advies over CO₂-verwijdering ('De lucht klaren').

Volgens de werkafspraken met de WKR kan ik het werkprogramma bij vaststelling van opmerkingen voorzien. De enige opmerking die ik de raad wil meegeven is dat van sommige adviestrajecten de inhoudelijke scope nog onduidelijk is, bijvoorbeeld die over landbouw en de circulaire economie. Ik geef de raad graag mee dat ik het op prijs zou stellen als de WKR in de nadere uitwerking zich laat informeren door de departementen over de meest recente beleidsontwikkelingen. Daarbij ga ik ervan uit dat de raad er als onafhankelijke adviseur naar eigen inzicht zijn voordeel mee zal doen om te komen tot een relevant advies.

Ik verwacht dat de WKR met deze adviestrajecten een vruchtbare bijdrage kan leveren aan het klimaatbeleid.

Sophie Hermans
Minister van Klimaat en Groene Groei

Klimaat en groene Groei

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

F 070 378 6100 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/kgg

Ons kenmerk

KGK / 87112725

Bijlage(n)

1

WKR Werkprogramma 2024-2025

WKR Wetenschappelijke
Klimaatraad

INLEIDING

Inleiding

Voor u ligt het werkprogramma van de Wetenschappelijke Klimaatraad 2024–2025.

De Wetenschappelijke Klimaatraad (WKR) is in 2022 via Koninklijk Besluit ingesteld als onafhankelijk adviesorgaan. De raad adviseert gevraagd en ongevraagd de regering en het parlement over de ontwikkeling van een klimaatneutrale en klimaatbestendige samenleving. Dit doen we op basis van brede wetenschappelijke inzichten en met oog voor andere maatschappelijke opgaven.

In april 2023 is de raad begonnen met haar werkzaamheden en is er gebouwd aan een stafbureau dat nu ongeveer 20 mensen telt. In december 2023 is het eerste advies gepubliceerd, 'Met iedereen de transities in'.¹ In april 2024 verscheen een waarderende kabinetsreactie hierop.² Er zijn in het eerste jaar verschillende andere activiteiten geweest, waaronder een technische briefing over het Klimaatplanadvies. Voor een bredere terugblik op de werkzaamheden van de WKR in 2023 verwijzen we naar het jaarverslag.³

In het eerste werkprogramma (2023–2024) zijn adviezen over CO₂-verwijdering en Klimaat en Gezondheid (in samenwerking met de Gezondheidsraad) aangekondigd.⁴ Het advies 'De lucht klaren?', over CO₂-verwijdering, is in juli 2024 verschenen.⁵

In dit werkprogramma voor 2024–2025 kondigt de WKR vijf adviestrajecten aan: klimaat en landbouw, klimaatvisie, klimaatadaptatie, circulaire economie en

---

¹ <https://www.wkr.nl/adviezen-van-de-klimaatraad/advies-klimaatplan-2025-2035>.

² <https://www.wkr.nl/actueel/nieuws/2024/04/26/kabinetsreactie-op-advies-met-iedereen-de-transities-in>.

³ <https://www.wkr.nl/documenten/verslagen/2024/03/28/jaarverslag-2023>

⁴ <https://www.wkr.nl/over-de-wkr/werkprogramma-wkr>.

⁵ <https://www.wkr.nl/adviezen-van-de-klimaatraad/advies-co2-verwijdering>

INLEIDING

klimaatverandering en gezondheid.⁶ Daarnaast komt de WKR met een reactie op de vraag van de Tweede Kamer over netcongestie en voert de WKR een verkenning uit naar de economische dimensie van de klimaattransitie en groene groei.

---

⁶ In het vorige werkprogramma (september 2023) werd aangekondigd voor eind 2023 met een aanvulling te komen. Zo ver was de WKR op dat moment nog niet en er zijn geen tussentijdse adviezen verschenen. Dit werkprogramma is dus een volledig programma.

SAMENSTELLING

Samenstelling

De WKR bestaat uit tien leden, waaronder een voorzitter en plaatsvervangend voorzitter. De leden zijn per 15 april 2023 benoemd.

- ▶ Prof. Dr. Ing. Jan Willem Erisman (voorzitter) – hoogleraar milieu en duurzaamheid, Universiteit Leiden;
- ▶ Prof. Dr. Heleen de Coninck (plaatsvervangend voorzitter) – hoogleraar socio-technische innovatie en klimaatverandering, Technische Universiteit Eindhoven, hoogleraar systeemtransitie en klimaatverandering, Radboud Universiteit Nijmegen;
- ▶ Dr. Sanne Akerboom – universitair docent regulering en governance van de energietransitie, Universiteit Utrecht;
- ▶ Prof. Dr. Kornelis Blok – emeritus hoogleraar energiesysteemanalyse, Technische Universiteit Delft;
- ▶ Prof. Dr. Marjolijn Haasnoot – senior onderzoeker/adviseur Deltares, hoogleraar klimaatadaptatie, Universiteit Utrecht;
- ▶ Prof. Dr. Wouter Peters – hoogleraar koolstofkringloop en atmosferische samenstelling, Wageningen University & Research, Rijksuniversiteit Groningen;
- ▶ Dr. Wieke Pot – universitair docent bestuurskunde, Wageningen University & Research;
- ▶ Prof. Dr. Linda Steg – hoogleraar omgevingspsychologie, Rijksuniversiteit Groningen;
- ▶ Prof. Dr. Ir. Behnam Taebi – hoogleraar energie- en klimaatethiek, Technische Universiteit Delft.
- ▶ Vacature kennisgebied economie.

De WKR bestaat naast de raad uit een stafbureau onder leiding van secretaris-directeur Dr. Ruud van den Brink. Het stafbureau beoogt in 2025 uit te groeien naar de volledige capaciteit van circa 24 fte.

Organisatie en werkwijze

De WKR adviseert de regering en het parlement over de inhoud en richting van klimaatbeleid. Dit doet de raad door strategische beleidsadvisering vanuit interdisciplinaire wetenschappelijke kennis. De adviezen van de WKR komen voort uit een concrete adviesvraag van ministeries, de regering of het parlement, of worden door de raad zelf geïnitieerd. Alle adviezen en andere publicaties zijn via de eigen website beschikbaar. De raad bepaalt zelf wanneer de adviezen openbaar worden.

De WKR baseert zich op wetenschappelijke publicaties en op (advies)rapporten van andere raden en kennisinstellingen. Voor de inhoudelijke onderbouwing volgt de raad de geijkte wetenschappelijke procedures. Afgeronde adviestrajecten worden altijd intern geëvalueerd.

De raad onderschrijft de Nederlandse gedragscode van wetenschappelijke integriteit. Daarnaast hebben de stafmedewerkers een ambtelijke eed of belofte afgelegd. De belangrijkste nevenactiviteiten van de raadsleden staan op de website vermeld. Voor het stroomlijnen van de organisatie, de werkwijze en de interne governance is een handboek opgesteld.

Vanaf de start heeft de raad ingezet op samenwerking en afstemming met andere instellingen. Belangrijk om te noemen zijn de andere adviesraden, universiteiten, de planbureaus, de Rijkskennisinstellingen, de toegepast onderzoeksorganisaties, de Raad van State, de Deltacommissaris, het Nationaal Klimaat Platform en het Klimaatonderzoek Initiatief Nederland. De WKR is lid van de International Climate Councils Network en van het European Environment and Sustainable Development Advisory Councils Network.

ORGANISATIE EN WERKWIJZE

De WKR is een organisatie in ontwikkeling, waarbij de processen om tot adviezen te komen continu evaluatie en aanpassing vergen. Naast de adviestrajecten werkt de raad daarom verder aan de eigen organisatieontwikkeling en positionering. Dit omvat:

- ▶ Verdere opbouw van de organisatie zelf
- ▶ Verdere uitwerking van de nationale en internationale samenwerking met kennisinstellingen en andere instituties
- ▶ Verdieping van de inhoudelijke slagkracht van de organisatie via onder meer ontwikkeltrajecten over interdisciplinair werken en de positionering tussen kennis en beleid.

In het kader van de organisatieontwikkeling heeft de raad de missie geformuleerd:

‘De WKR adviseert regering en parlement over de ontwikkeling van een klimaatneutrale en klimaatbestendige samenleving, op basis van brede wetenschappelijke inzichten en met oog voor andere maatschappelijke opgaven.’

OVER HET WERKPROGRAMMA

Over het werkprogramma

Bij de totstandkoming van het werkprogramma hanteert de raad een afwegingskader met de volgende overwegingen: passend bij de missie, beleidsrelevantie, wetenschappelijke basis, interdisciplinariteit, meerwaarde voor advies in het algemeen en van de WKR in het bijzonder, en eigen positionering. Het werkprogramma als geheel beoogt inhoudelijk evenwichtig te zijn in scope, themakeuze, type advies en tijdhorizon.

De raad komt tot de selectie van de onderwerpen door het voortdurend monitoren van signalen uit wetenschap en beleid. De raad ontvangt eenmaal per jaar de verzamelde voornemens tot adviesaanvragen van de verschillende ministeries, gecoördineerd door het ministerie van Klimaat en Groene Groei. De WKR streeft ernaar om ruimte te houden voor deze of parlementaire adviesverzoeken. Nieuwe adviestrajecten voor het volgende werkprogramma zullen altijd worden aangekondigd in brieven aan regering en parlement en op de eigen website.

Op 31 mei jl. heeft de Minister voor Klimaat en Energie de WKR op de hoogte gesteld van de voornemens tot adviesaanvragen van de verschillende ministeries. De minister gaf aan dat het kabinet behoefte heeft aan het handen en voeten geven aan de abstracte transitietheorie op basis van wetenschappelijke inzichten. Dit sluit aan op het eerste advies van de WKR, waarin we aanbevelen te sturen op drie belangrijke transities: de energietransitie, de voedseltransitie en de transitie naar een circulaire economie. De WKR onderzoekt altijd hoe de transitietheorie vertaald kan worden naar de praktijk.

OVER HET WERKPROGRAMMA

Daarnaast heeft de minister concrete onderwerpen voor verder advies aangedragen. Deze hebben hun plaats gekregen in dit werkprogramma en worden hieronder specifiek toegelicht. Zo is de behoefte aan input voor richtinggevende keuzes ten aanzien van klimaatadaptatie voor de herziening van de Nationale Adaptatie-Strategie voorzien in het traject 'klimaatadaptatie'. De wetenschappelijke reflectie op de economische dimensie van de klimaattransitie komt terug in de verkenning op het gebied van groene groei. De gesuggereerde verdieping op het gebied van de transitie naar een circulaire economie met aandacht voor duurzame koolstof en ketenemissies komt aan de orde in het adviestraject op dit gebied.

WERKPROGRAMMA

Werkprogramma 2024–2025

Dit werkprogramma benoemt vijf adviestrajecten, waaraan we in 2024–2025 werken. Daarnaast benoemt het werkprogramma nogmaals kort het al eerder aangekondigde adviestraject over klimaat en gezondheid, in samenwerking met de Gezondheidsraad.

1. Landbouw, voedselsysteem en klimaatverandering

Om klimaatverandering te beperken, is het noodzakelijk de uitstoot van broeikasgassen die zijn verbonden aan het voedselsysteem te verminderen. Daarnaast krijgt de landbouw vandaag de dag al te maken met de gevolgen van klimaatverandering, wat de sector dwingt om stappen te zetten richting een robuuste en klimaatbestendige landbouw. Dit vereist een brede maatschappelijke aanpassing voor boeren, consumenten, supermarkten en andere partijen in de voedselketen.

Er zijn veel verschillende, soms onderling strijdige, visies op de toekomst van de landbouw in Nederland, en bij de verduurzaming van de landbouw zijn veel verschillende partijen en belangen betrokken. In het advies 'Met iedereen de transities in' heeft de WKR deze problematiek reeds aangestipt onder het thema 'voedseltransitie'. De WKR wil verder kijken naar de samenhang tussen mitigatie- en adaptatiebeleid in de landbouw en met andere maatschappelijke uitdagingen, zoals ruimtegebruik, waterkwaliteit en natuur.

Gedurende het adviestraject zal vanuit verschillende vakgebieden naar de uitdagingen voor een duurzame landbouw in Nederland worden gekeken.

WERKPROGRAMMA

Oplevering van een compact briefadvies is voorzien voor eind 2024, met mogelijk een meer uitgebreid advies voor 2025.

2. Klimaatvisie

De roep om visie in politiek en beleid in het algemeen, en visie op het klimaatbeleid in het bijzonder, neemt toe. Zo hebben verschillende adviesraden van regering en parlement en andere kennisinstellingen bepleit dat er visie nodig is (AWTI, PBL, SER, Rli, WRR). En ook de WKR zelf pleit in het advies 'Met iedereen de transities in' dat er een breed gedragen visie moet komen op een klimaatneutraal en -bestendig Nederland in 2050 en daarna.

Er zijn al allerlei partijen met deze visievorming bezig, zowel binnen beleid zelf als bij adviseurs en kennisinstellingen daaromheen. Maar het lijkt erop dat de bestaande visievorming zich louter of te veel richt op het einddoel en niet of te weinig op de weg daarnaartoe.

Het doel van dit advies is om bij te dragen aan de visievorming op een klimaatneutraal en -bestendig Nederland in 2050 en daarna, door regering en parlement inzicht te geven in mogelijke manieren om visievorming te verbeteren.

Daarbij kijkt de raad in het bijzonder naar de mate waarin bestaande visies samenhangen, wenkend zijn en door burgers en maatschappelijke organisaties als rechtvaardig worden ervaren. Hoe kunnen regering en parlement samenhangende en wenkende visies op klimaatneutraal en -bestendig Nederland in 2050 en daarna vertalen naar robuuste elementen en richtinggevende keuzes in politiek, beleid en uitvoering?

3. Klimaatadaptatie

Veranderingen van het klimaat tonen zich steeds prominenter, zeker ook in Nederland. Dat brengt een grote maatschappelijke en beleidsmatige opgave met zich mee om aan klimaatveranderingen aan te passen en om met klimaatrisico's om te kunnen gaan. In 2026 zal de regering een herijking van de Nationale Adaptatiestrategie (NAS) uitbrengen. De WKR heeft het verzoek van de

---

WERKPROGRAMMA

minister van Infrastructuur en Waterstaat gekregen om voor de NAS-herijking in het eerste kwartaal van 2025 met een adviesrapport te komen.⁷

In het advies buigen we ons over de langetermijneffecten van (het uitstellen van) keuzes ten aanzien van klimaatadaptatie in relatie tot mitigatie. Daarbij wordt expliciet gekeken naar de grote, richtinggevende systeemkeuzes en de interacties ertussen. Denk aan de ruimte voor en inrichting van watersystemen, vestiging van industrie en woningbouw en aan het samenspel tussen maatregelen voor adaptatie en mitigatie. Hoe kunnen richtinggevende systeemkeuzes voor klimaatadaptatie tijdig worden gemaakt, met welke dilemma's gaat dat gepaard, wanneer moeten keuzes worden gemaakt en welke overwegingen nemen we daarin mee? Daarbij kijkt de WKR specifiek naar het samenspel tussen maatregelen voor mitigatie en adaptatie.

Oplevering van een adviesrapport is voorzien voor maart 2025.

4. Circulaire economie

In het advies 'Met iedereen de transities in' beveelt de WKR aan om het klimaatbeleid te richten op drie transities: het voedselsysteem, de circulaire economie en het energiesysteem. Het kabinet heeft in een reactie aangegeven dat het nuttig is als de WKR kan uitwerken hoe het circulaire-economiebeleid verder kan worden geïntensiveerd, onder andere op het gebied van circulaire koolstof. Dit is de aanleiding voor de WKR om hierover een adviestraject te starten.

Een meer circulair ingerichte economie, met een efficiënter materiaalgebruik levert in potentie een grote bijdrage aan het verduurzamen van productie, gebruik en verwerking van producten. De uitstoot van broeikasgassen kan daardoor sterk dalen.

De WKR zal in het najaar 2024 de scope van dit adviestraject nader bepalen.

---

⁷ Brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat van 20 juni 2024, IENW/BSK-2024/177717.

WERKPROGRAMMA

In het vorige werkprogramma werd het volgende adviestraject al aangekondigd:

5. Klimaatverandering en gezondheid

De Gezondheidsraad en de WKR werken aan een gezamenlijk advies over klimaat en gezondheid. Daarbij wordt primair gekeken naar de gevolgen van klimaatverandering voor de volksgezondheid in Nederland. Denk bijvoorbeeld aan hittestress, in blootstelling aan extreme weersomstandigheden, risico's voor voedselzekerheid, verspreiding van infectieziekten en gevolgen voor de mentale gezondheid, voornamelijk in landen die zich daar niet goed tegen kunnen verweren. Dit adviestraject is opgezet op eigen initiatief van de Gezondheidsraad en de WKR.

Voor dit adviestraject is in 2024 een gezamenlijke commissie ingesteld. De commissie zal zich richten op de vraag of Nederland voldoende beschermd is tegen de ongewenste gezondheidseffecten van klimaatverandering. De raden beogen om in 2025 tot een adviesrapport te komen; meer specifieke timing zal later nader worden bepaald.

Adviesvraag Tweede Kamer:

Prioriteringskader aansluiting en transport elektriciteitsnet

De Tweede Kamer heeft de WKR gevraagd te adviseren over een prioriteringskader voor aansluit- en transportcapaciteit voor netcongestie.⁸ De raad onderzoekt de adviesruimte op deze vraag en komt in het najaar van 2024 met een reactie.

---

⁸ Kamerstukken II 2023/24, 29023, nr. 516.

WERKPROGRAMMA

Ten slotte is de WKR begonnen met een eerste verkenning:

Economische dimensie van de klimaattransitie en groene groei

De overgang naar een klimaatneutrale en een klimaatbestendige toekomst zal gevolgen hebben voor de economische structuur en het verdienvermogen van Nederland. Voor sommige bedrijven en sectoren biedt de klimaattransitie kansen, voor andere zal een krimp onvermijdelijk zijn. Met het aantreden van het kabinet Schoof is de minister voor Klimaat en Energie opgevolgd door de minister van Klimaat en Groene Groei, waarbij klimaat en economie expliciet gekoppeld zijn. De WKR is gestart met een verkenning van de wetenschappelijke literatuur, van eerdere adviezen op dit gebied en van beleidsdocumenten.

De verkenning zal dienen als basis voor een besluit van de raad over een mogelijk advies op dit gebied.

Uitgave

Augustus 2024

Vormgeving

OSAGE

Fotografie

Karsten Würth

Beeld omslag

Karsten Würth

Website

www.wkr.nl